

MOSFLORA

VAN HET

ULVENHOUTSCHE BOSCH

Rapport van de inventarisatie uitgevoerd in 1996/97 door de
Mossenwerkgroep van de K.N.N.V. afdeling Breda.

H.Backx
Chr.Buter
J.Snepvangers

Olive hout.

De Oude Kranelaar.

(Tekening beschikbaar gesteld door Staatsbosbeheer).

afd. Breda

Inleiding:

I. BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN HET ULVENHOUTSCHE BOSCH.

De naam Ulvenhout duikt voor het eerst in 1277 in de annalen op. De naam zelf zou kunnen zijn afgeleid van het Noorse 'Ulf' of 'Elf'; mogelijk ook van 'Ulva' (Latijn voor Moerasriet), of zelfs van 'Wulvenhout' (Wolvenbos).

In 1323 wordt het als de "Heerlijkheid Ulvenhout" door Huize van Strijen aan Willem van Duivenvoorde geschonken. Vervolgens krijgt Jan van Polanen het in 1350 in zijn bezit, waarmee het dan tot "De Lande van Breda" gaat behoren.

In de 16e eeuw - het landschap rond Breda bestaat dan voornamelijk uit heidevelden, moerasen en wat kleinere bossen - besluit Graaf Hendrik III van Nassau (ook de stichter van het Mastbos) deze kleinere bossen uit te breiden en te verbeteren t.b.v. de houtproductie. Naar verluidt laat hij hiertoe zaad en pootgoed van naaldbomen uit Duitsland overkomen. Zijn zoon, Prins Willem van Oranje, neemt de bebossing nog voortvarender ter hand en laat op de rijkere gronden tegen Breda ook eik en beuk aanplanten. Het Ulvenhoutsche Bosch of Voorbos is daarvan nog een overblijfsel.

Nadat Alva in 1567 Breda heeft ingenomen, werden de bossen niet alleen sterk verwaarloosd, maar ook gedeeltelijk gekapt. Eind van de 17e eeuw werd opnieuw veel gekapt t.b.v. de vestingwerken van Breda.

In 1594 werd reeds een 'boswachter' aangesteld om op te treden tegen stroperij en vernieling in de bossen. De ontwikkeling van deze 'beschermende maatregelen' zette zich voort totdat in 1890 het Staatsbosbeheer werd opgericht, dat sedert dien nog steeds de beherende instantie is. Vermeldenswaard is nog dat het voormalige bezoekerscentrum van het Staatsbosbeheer was ondergebracht in een 'schuur' 'De Oude Krelaer' (naast het Restaurant De Fazanterie), waar in het Stadhoudersdijkperk koetsen werden gestald waarmee men ter jacht ging in de omliggende bossen.

II .DE STRUCTUUR VAN HET ULVENHOUTSCHE BOSCH.

Het Ulvenhoutsche Bosch bestaat vnl. uit gemengde loofhoutpercelen, deels op zogenaamde rabatten, die zich bevinden in een gebied met een centrale terreindepressie, waarvan de as met toenemend hoogteverlies min of meer in NW-richting verloopt. Het hoogteverschil met het oostelijk en zuidelijk deel bedraagt ca. 1.6 tot 2.1 meter. Vervolgens bestaat de bodem in deze depressie uit leem danwel sterk lemig zand, waarvan wordt aangenomen dat dit beekafzettingen betreffen.

Het zuidelijk en oostelijk gebied, die meer zandig zijn, wateren via de centrale depressie af op de Bavelsche Ley. Het betrokken terrein is dan ook grotendeels van het jaar nat tot zeer vochtig. (Dit overigens alleen onder normale meteorologische condities). Vooral de als rabatten uitgevoerde percelen zijn uiteraard, onder normale condities, het meest waterrijk. Enige van deze percelen hebben dan ook zelfs een broekbosachtig karakter. Hier is evenwel het bestand aan Wilg sp. en vooral Vlier uiterst klein, hetgeen zeer nadelig is t.a.v. de epifyten onder de mossen. Het betrokken gebied kent behoudens enig miniatuur relief (de kluiten van omgevallen bomen) geen geaccidenteerdheid.

III. HET ULVENHOUTSCHE BOSCH EN DE FLORISTIEK.

Door de geomorfologische structuur was en is het onderhavige gebied nog steeds bijzonder geschikt voor een rijkere en meer bijzondere flora. Dit althans in vergelijking met de omringende gebieden. Deze flora trok reeds in het begin van deze eeuw de aandacht. Zo werd reeds in 1903 een artikel gewijd aan het Ulvenhoutsche Bosch gepubliceerd in "De Levende Natuur" door Th. W. van Schermbeek. De belangstelling voor het gebied neemt in de daarop volgende decennia toe en krijgt tevens steeds meer wetenschappelijke diepgang. Zo wordt in een rapport, opgesteld door Chr. G. van Leeuwen van de Afd. Natuurbescherming en Landschap van het SBB, reeds in 1956 aangedrongen om althans bepaalde delen van het betrokken gebied de status van natuurreservaat te geven. Hoewel dit laatste nooit gerealiseerd werd en hoewel in de afgelopen jaren een aantal zeldzame planten uit het gebied zijn verdwenen, is de belangstelling voor het Ulvenhoutsche Bosch niet afgenomen in dit kader. Inmiddels kan gesteld worden dat de flora voor wat betreft 'de hogere planten' zeer goed onderzocht en beschreven is.

IV.DE BRYOFLORA VAN HET ULVENHOUTSCHE BOSCH.

Hoewel de mossen onbetwist onderdeel zijn van de flora, moet v.w.b. de onderzoeken van het Ulvenhoutsche Bosch worden vastgesteld, dat ze daarbij buiten beschouwing, althans onvermeld zijn gebleven.

Het eerste doelgericht onderzoek werd verricht door de Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de K.N.N.V. op 22 september 1956. De resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in Buxbaumia 11e jaargang, no. 1/2, 1957.

Helaas werd kennelijk verzuimd herbariummateriaal te verzamelen, danwel ter beschikking te stellen van het Rijksherbarium, waardoor de resultaten niet werden verwerkt in het in 1989 gepubliceerde standaardwerk: De Nederlandse Bladmossen van A. Touw en W.V. Rubers.

Vervolgens duurde het tot voorjaar 1993 alvorens een herhaald onderzoek plaats vond. Dit onderzoek evenwel beperkte zich tot het oostelijk deel van het boscomplex (KM vak 50.14.41), waardoor dus geen compleet beeld kon worden verkregen. Wel dient te worden vermeld dat bij deze gelegenheid een voor Nederland nieuwe levermossoort, nl. *Nardia insecta*, het Gedeeld vleugelmos, werd aangetroffen.

Voorgaande werd dezerzijds als een onbevredigende situatie ervaren, hetgeen reden was om in overleg met de heer C.H. Wirken, boswachter van het onderhavige complex, over te gaan tot een nauwgezette inventarisatie van de bryoflora van het gehele Ulvenhoutsche Bosch.

(Met eventuele meldingen van vondsten door individuele personen aan Rijksherbarium, e.d. werd geen rekening gehouden.)

DUUR EN WERKWIJZE VAN DE INVENTARISATIE.

De inventarisatie werd aangevangen op 14 oktober 1996 en afgesloten per 7 juli 1997.

Teneinde deze inventarisatie, die zich beperkt tot de terreinen van het SBB en de directe rand daarvan, zo nauwkeurig mogelijk te verrichten werd perceel na perceel onderzocht. Hierbij moet worden opgemerkt dat ongetwijfeld mossoorten over het hoofd zullen zijn gezien, al was zulks alleen al vanwege de mogelijke seizoensinvloeden; de aan- danwel afwezigheid van winter/zomerannuelen.

Bij het terreinwerk is tevens enige aandacht geschonken aan de ecologische aspecten benevens de mogelijkheden met betrekking tot het geven van beheersadviezen.

Daarnaast zijn t.b.v. eventueel nader onderzoek monsters verzameld van de aangetroffen mossoorten, welke zijn overgedragen aan het Noordbrabants Natuurmuseum te Tilburg en daar in het betrokken herbarium zijn opgenomen.

Voor de determinatie danwel de controle daarvan werd in enige gevallen een beroep gedaan op de heer H. van Melick te Valkenswaard, waardoor hij wezenlijk heeft bijgedragen aan dit rapport.

Tenslotte werden de verkregen inventarisatiegegevens ook ter beschikking gesteld van het archiveriaat van de Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de K.N.N.V.

DE RESULTATEN.

Gaande het onderzoek werd steeds duidelijker dat het Ulvenhoutsche Bosch ook in bryologisch opzicht als bijzonder mag gelden. Dit althans t.o.v. andere natuurgebieden in Midden-Brabant. Hierbij werden wel de nabijgelegen landgoederen Valkenberg en Hondsdonk buiten beschouwing gelaten, omdat vrijwel zeker aangenomen kan worden dat deze een overeenkomstig karakter hebben.

Vrijwel meteen bij aanvang van het onderzoek werd een groeiplaats van Struikmos (*Thamnobryum alopecurum*) ontdekt. Hoewel (nog) klein in omvang betrof dit wel de eerste bekende groeiplaats in N. Brabant (hierbij de Biesbosch buiten beschouwing gelaten).

Later kon daar de nog enige en vrij grote groeiplaats in N. Brabant van het Groot varentjesmos (*Plagiochila asplenioides*) aan worden toegevoegd. Dit met de aantekening dat de planten hier t.o.v. de weinige groeiplaatsen elders in Nederland beduidend groter en krachtiger zijn. (Scheuten elders tot ca. 3 cm; in het Ulvenhoutsche Bosch tot ca. 10 cm.!)

Vervolgens bleek dat het in 1993 voor het eerst ontdekte Gedeeld vleugelmos (*Nardia insecta*) zich heeft kunnen handhaven en zich zelfs enigermate heeft kunnen uitbreiden, waardoor deze nog steeds unieke groeiplaats in Nederland behouden is gebleven.

Het vrij massaal voorkomen van het Gewoon thujamos (*Thuidium tamariscinum*), het Bossig gaffeltandmos (*Dicranum montanum*) en het Geplooid snavelmos (*Eurhynchium striatum*) is een aspect dat zeker het vermelden waard is, temeer omdat de aangetroffen populaties elders in Midden-Brabant beduidend kleiner zijn.

Genoemd dient ook te worden de vondst van het (ook landelijk) zeldzame Stobben gaffeltandmos (*Dicranum flagellare*), (eerste vondst in Midden Brabant!) en het Bros gaffeltandmos (*Dicranum tauricum*) dat tot dusver slechts zeer zelden werd aangetroffen in de regio.

De vrij grote groeiplaats van het zeldzame Rietdakmos (*Leptodontium flexifolium*) op het dak van "De Oude Kranelaar" nodigt bijna uit om in superlatieven te gaan schrijven, temeer omdat deze "schuur" zo'n markant punt is in het Ulvenhoutsche Bosch.

Samenvattende kan gesteld worden dat, hoewel het aantal van 99 aangetroffen mossoorten (1 hauwmos sp.; 18 levermossen en 80 bladmossen) niet bijzonder groot is en hoewel zich daaronder slechts één zg. Rode Lijst-soort bevindt, de bryoflora van het Ulvenhoutsche Bosch door de soortendiversiteit en de in een aantal gevallen unieke (landelijk danwel regionaal) groeiplaatsen als zeer bijzonder en waardevol moet worden aangemerkt.

Hierbij mag echter niet voorbijgegaan worden aan het feit dat het Ulvenhoutsche Bosch enerzijds percelen bezit met een redelijk stabiele mosflora, anderzijds percelen kent waar de mosflora zich wederom moet herstellen (t.g.v. recente boswerkzaamheden). Ook de oevers van de Bavelsche Ley en andere watergangen zullen naar verwachting een vrij grote dynamiek vertonen. Daarnaast zullen door het effect van de natuurlijke successie wijzigingen in de mosflora optreden. Het voorliggende rapport geeft dan ook slechts een beschrijving van de huidige situatie.

SAMENVATTING.

Van de in het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen bladmossen behoren er 73 tot de "meerjarige soorten"; 7 zijn z.g. éénjarige pionierssoorten.

Met betrekking tot de levermossen zijn dat 16 meerjarige- en 2 éénjarige soorten. Hauwmossen zijn altijd eenjarig.

Dezerzijds wordt aangenomen dat vrijwel alle genoemde soorten tot de z.g. "blijvende soorten" gerekend mogen worden, hetgeen betekent dat deze mossen nog vele jaren in het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen zullen kunnen worden.

Deze ook in de nadere beschrijving geponeerde verwachtingen inzake een voortgezette presentie in het Ulvenhoutsche Bosch zijn in zekere mate subjectief en bovendien uitgaande van de aanname dat er geen ingrijpende veranderingen plaats vinden in de betrokken biotoop/biotopen.

Naar landelijk voorkomen kunnen momenteel de aangetroffen mossen globaal als volgt worden ingedeeld:

	Bladmossen:	Lever- en Hauwmossen
Zeer algemeen voorkomend:	17 soorten	2 soorten
Algemeen voorkomend:	34 soorten	8 soorten
Vrij algemeen voorkomend:	13 soorten	6 soorten
Vrij zeldzaam voorkomend:	11 (1 rode lijst-soort)	1 soort
Zeldzaam voorkomend:	5 soorten	1 soort
Zeer zeldzaam voorkomend:	-	1 soort

Een verdere analyse of een nadere vergelijking met andere natuurgebieden in Midden-Brabant is vanwege de diversiteit weinig zinvol. Het Ulvenhoutsche Bosch is redelijk rijk aan mossen, die door een specifieke soorten- samenstelling, dit bos een vrij uniek karakter geven.

DE BLADMOSSEN [MUSCI] VAN HET ULVENHOUTSCHE BOSCH.

AMBLYSTEGIUM RIPARIUM (Hedw.) Schimp. Beek pluisdraadmos - Beekmos.

Een landelijk gezien zeer algemeen mos, dat op allerlei natte tot vochtige substraten kan groeien. Is in het Ulvenhoutsche Bosch slechts sporadisch aangetroffen, maar aangenomen mag worden dat het zich zal uitbreiden.

AMBLYSTEGIUM SERPENS (Hedw.) Schimp. Gewoon pluisdraadmos.

Een mos dat landelijk eveneens zeer algemeen is en dat in het binnenland vooral als epifyt en lithofyt groeit. Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch vooral aangetroffen op beton. Ook dit mos zal zich waarschijnlijk uitbreiden.

ATRICHUM TENELLUM (Rohl.) Bruch. et Schimp. Klein rimpelmos.

Een in het Kempens district vrij zeldzame soort, die een voorkeur heeft voor een open, vochtige standplaats op lemig zandsubstraat. Is vooral op de oever van de aan de w. zijde gelegen amfibieënpool aangetroffen en wel in fertiele toestand.

Deze soort zal zich kunnen handhaven als de vereiste biotoop voorhanden blijft, hetgeen vermoedelijk geruime tijd het geval zal zijn door wisselende waterstanden in de betrokken poelen.

ATRICHUM UNDULATUM (Hedw.) P. Beauv. Groot rimpelmos.

Landelijk een zeer algemeen voorkomende mossoort. Ook in zeer ruime mate aangetroffen in het Ulvenhoutsche Bosch. Moet als blijvende soort gezien worden.

AULACOMNIUM ANDROGYNUM (Hedw.) Schwagr. Gewoon knopjesmos.

Een landelijk en in de regio zeer algemeen voorkomende mossoort, die groeit op dood hout, op grof strooisel en op de stam van levende bomen. Opmerkelijk is dat dit mos in het Ulvenhoutsche Bosch als zeldzaam beschouwd moet worden. Niettegenstaande dit kan aangenomen worden dat de soort zich zal uitbreiden in de toekomst.

BARBULA CONVOLUTA Hedw. Gewoon smaragdsteeeltje.

Een landelijk algemeen voorkomende soort, die op allerlei grondsubstraten aangetroffen kan worden. Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch alleen aangetroffen aan de randen en dan op meer ruderaal terreinen. Zal v.w.b. het voorkomen ook toekomstig tot dit soort terreinen beperken.

BRACHYTHECIUM ALBICANS (Hedw.) Schimp. Bleek dikkopmos.

Deze mossoort verkiest vooral zandgronden als standplaats en is in het overgrote deel van Nederland algemeen. Deze soort werd eveneens alleen aan de rand van het boscomplex aangetroffen en zal zich daar ook in de toekomst wel kunnen handhaven.

BRACHYTHECIUM RUTABULUM (Hedw.) Schimp. Gewoon dikkopmos.

Een in verschijningsvorm zeer variabele soort, die zowel terrestrisch, als epifytisch en lithofytisch groeiende kan worden aangetroffen. Een mos dat bovendien tijdelijke inundatie kan verdragen. Is landelijk gezien een zeer algemene mossoort, die in het proces van successie andere mossen kan verdringen. Is in het Ulvenhoutsche Bosch eveneens een algemeen voorkomende en blijvende mossoort.

BRACHYTHECIUM SALEBROSUM (Web. et Mohr.) Schimp. Glad dikkopmos.

Dit in het Kempens district vrij algemeen voorkomende mos groeit vooral op dood hout en op Wilg sp. in vochtige tot natte omgeving, bv. broekbossen. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts weinig aangetroffen maar zal zich vermoedelijk wel uitbreiden.

BRYUM ARGENTEUM Hedw. Zilver knikmos - Zilvermos.

Landelijk een zeer algemeen voorkomende soort, die vooral ruderaal plaatsen verkiest. Is derhalve in het Ulvenhoutsche Bosch op dergelijk soort plaatsen vaak aangetroffen. Dit mos moet tot de blijvende soorten gerekend worden.

BRYUM BARNESII Wood ex. Schimp. Geel korreltjes-knikmos.

Een landelijk algemene soort, die veelal als pionier voorkomt in de zg. 'menselijke omgeving'. Op de oever van de amfibieënpool aangetroffen, daarnaast langs padranden e.d. Dit mos zal zich handhaven zolang dergelijke standplaatsen voorhanden zijn.

BRYUM CAPILLARE Hedw. Gedraaid knikmos.

Dit mos dat in het binnenland vooral op hout en beton groeit, is landelijk algemeen. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch evenwel slechts in een paar gevallen aangetroffen en wel op Vlier en beton. Dit mos moet voor het betrokken bos als zeldzaam beschouwd worden, maar zal zich zeer waarschijnlijk wel kunnen handhaven.

BRYUM PALLENS (Brid.) Rohl. Rood knikmos.

Dit mos is vrij zeldzaam in het Kempens district. Heeft een voorkeur voor vochtig kalkrijk zand als standplaats. Werd alleen aangetroffen op de oever van de Bavelsche Ley, dit wel op meerdere plaatsen. Mits de oevers van deze watergang toekomstig niet al te rigoreus worden geschoond, zal deze soort zich daar kunnen handhaven.

BRYUM RUBENS Mitt. Rood knolletjes-knikmos.

Een landelijk algemene pionier van arme bodems. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch sporadisch aangetroffen en wel in het westelijk deel in de omgeving van de daar aangelegde amfibieënpool en elders op soortgelijke plaatsen. Een mossoort die mits dit soort standplaatsen beschikbaar blijft, tot de blijvende gerekend kan worden.

CALLIERGONELLA CUSPIDATA (Hedw.) Loeske. Gewoon puntmos.

Overal in Nederland algemeen en dan voornamelijk op natte tot vochtige plaatsen. Niettegenstaande dat werd dit mos in het Ulvenhoutsche Bosch slechts op een aantal zeer moerassige plaatsen in broekbosachtige delen aangetroffen. Wel kan worden aangenomen dat deze soort zich zal uitbreiden.

CAMPYLOPUS FLEXUOSUS (Hedw.) Brid. Bos kronkelsteeltje.

Voor het grootste deel van Nederland algemeen. Groeit vooral op arme humusbodems in lichte bossen, ook wel op dood hout. Dit mos is ook in het Ulvenhoutsche Bosch regelmatig aangetroffen en moet derhalve als permanente soort gezien worden.

CAMPYLOPUS INTROFLEXUS (Hedw.) Brid. Grijs kronkelsteeltje - Cactusmos.

Deze vrij karakteristieke mossoort heeft zich sedert 1961 bijzonder snel over Nederland verspreid en is nu vrijwel overal algemeen. Zo ook in het Ulvenhoutsche Bosch hoewel niet in die mate als elders in de regio. Dit mos zal zich ongetwijfeld verder uitbreiden.

CAMPYLOPUS PYRIFORMIS (K.F.Schultz) Brid. Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.

Dit t.g.v. de, meestal aanwezige, vele los op de zoden liggende broedblaadjes gemakkelijk te herkennen mossoort is in het overgrote deel van Nederland algemeen. Is ook in het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen maar wederom niet in die mate als het elders in de regio wel het geval is. Wel kan worden aangenomen dat het een blijvende soort betreft.

CERATODON PURPUREUS (Hedw.) Brid. Purpersteeltje.

Een in Nederland zeer algemeen voorkomende mossoort, die op uiteenlopende substraten kan worden aangetroffen. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch eveneens rijkelijk aangetroffen en moet zeker als een blijvende mossoort gezien worden.

CLIMACIUM DENDROIDES (Hedw.) Web. et Mohr. Boompjesmos.

Een in Nederland vrij algemeen voorkomende mossoort, die veel te lijden heeft onder het effect van bemesting. Is in het Kempens district spaarzaam vertegenwoordigd, waarbij de groeiplaatsen vrijwel altijd zeer klein zijn. Kan v.w.b. de groeiplaats op nogal uiteenlopende plaatsen aangetroffen worden. In het Ulvenhoutsche Bosch werd de soort gevonden in een moerassig deel van een broekbosje en ook hier betreft het een kleine populatie. Vermeldenswaard is dat deze mossoort samengroeit met Struikmos.

DICRANELLA HETEROMALLA (Hedw.) Schimp. Gewoon pluisjesmos.

Deze mossoort is in Nederland v.w.b. de zandgronden zeer algemeen, elders vrij algemeen. Groeit bij voorkeur op greppel- en slootkanten. Op boswalleetjes, boomvoeten, e.d. Is in het Ulvenhoutsche Bosch eveneens een zeer algemeen voorkomende soort en moet als blijvend gezien worden.

DICRANOWEISIA CIRRATA (Hedw.) Lindb. ex Milde. Gewoon sikkelsterretje.

Een in het gehele land algemeen voorkomende mossoort, welke vrijwel uitsluitend op de wat ruwere schors van diverse boomsoorten groeit. Ook voor het Ulvenhoutsche Bosch is deze soort algemeen en behoort zeker tot de blijvende.

DICRANUM FLAGELLARE Hedw. Stobben gaffeltandmos.

Een in Nederland zeldzaam mos, dat voornl. op stobben en dikke takken van Eik groeit. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts eenmaal aangetroffen. Deze soort zou gezien de structuur van het betrokken bos zich mogelijk kunnen uitbreiden.

DICRANUM MONTANUM Hedw. Bossig gaffeltandmos.

Een mossoort die landelijk gezien plaatselijk vrij algemeen is op de Veluwe. Elders zeldzaam tot vrij zeldzaam, maar wel uitbreidende! Groeit vnl. op de voet van Eik, Berk en Beuk. Deze soort is in het Ulvenhoutsche Bosch in een aantal percelen zeer rijk aanwezig. Dit feit kan als bijzonder aangemerkt worden. Dit mos is vrijwel nooit fertiel. Verspreiding komt tot stand door middel van broedblaadjes, die meestal rijkelijk aan de planten aanwezig zijn. Omdat de groeiplaatsen zich bevinden in de centrale depressie van het terrein, waar zich soms kleine overstromingen voordoen is de verspreiding van de broedblaadjes zeker gesteld. De soort zal zich dan ook ongetwijfeld verder uitbreiden.

DICRANUM SCOPARIUM Hedw. Gewoon gaffeltandmos.

Dit mos is vrijwel in geheel Nederland algemeen. Groeit bij voorkeur op enigermate beschaduwde humeuze zandgronden, op boomvoeten en molmend hout. Deze soort is in het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen maar wel aan de spaarzame kant. Zal zich evenwel vrijwel zeker handhaven.

DICRANUM TAURICUM Sap. Bros gaffeltandmos.

Een zeldzame soort van enige districten in Nederland, hieronder het Kempens district. Deze soort groeit vrijwel uitsluitend op de voet van Eiken. Vermeldenswaard is het feit dat dit mos eerst sedert 1950 bekend is in Nederland en langzaam opdringt. Bros gaffeltandmos werd in het Ulvenhoutsche Bosch enige malen aangetroffen, hetgeen de verwachting rechtvaardigt dat het zich hier zal uitbreiden.

EURHYNCHIUM HIANIS (Hedw.) Lac. Klei snavelmos.

Deze mossoort is in het Kempens district vrij algemeen en groeit bij voorkeur op kalkhoudende leem/klei, e.d.

In het Ulvenhoutsche Bosch werd deze soort slechts tweemaal aangetroffen en dan nog in kleine hoeveelheden. De groeiplaatsen zullen zich waarschijnlijk ook in de toekomst beperken tot de oever van de Bavelische Ley.

EURHYNCHIUM PRAELONGUM (Hedw.) Schimp quod.nom. Fijn snavelmos - Fijn laddermos.

Landelijk gezien een zeer algemeen mos, dat zowel terrestrisch, epifytisch als lithofytisch kan worden aangetroffen.

Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch eveneens rijkelijk aangetroffen en moet zodoende tot de blijvende soorten gerekend worden.

EURHYNCHIUM SPECIOSUM (Brid.) Jur. Moeras- snavelmos.

Deze mossoort is in het Kempens district zeldzaam; groeit zoals de naam tot uitdrukking brengt op natte tot vochtige plaatsen. In het Ulvenhoutsche Bosch werd de soort aangetroffen in een moerassig deel van een broekbosje en op de oever van de Bavelische Ley. Gezien de hoeveelheden van betrokken vondsten is het niet geheel zeker of de soort zich zou kunnen uitbreiden danwel handhaven.

EURHYNCHIUM STRIATUM (Hedw.) Schimp. Geplooid snavelmos.

Een voor het Kempens district algemene soort, die vooral op voedselrijkere, droge tot vochtige standplaatsen voorkomt. Deze soort is in een aantal percelen van het Ulvenhoutsche Bosch zeer rijk vertegenwoordigd en kan hier zodoende zeker als blijvende soort opgevat worden.

FISSIDENS BRYOIDES Hedw. Gezoomd vedermos.

Dit is een mossoort die algemeen is voor de klei/leemgebieden van Nederland. Groeit bij voorkeur op wat steilere kanten op vochtige open plaatsen. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts eenmaal aangetroffen op een slootkant. Gezien het feit dat de vereiste biotoop ruimschoots voorhanden is zal dit mos eerder, wellicht in geringe mate, toch tot de blijvende gerekend moeten worden.

FISSIDENS TAXIFOLIUS Hedw. Klei vedermos.

Evenals de vorige soort een mos dat gebonden is aan de klei/leemgebieden van Nederland. Voor wat betreft de standplaats verkiest deze soort een eerder beschaduwde tevens vochtige plaats. Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch vaker aangetroffen, maar wel in toch geringe hoeveelheden. Ook deze soort zal zich vermoedelijk wel kunnen handhaven.

FUNARIA HYGROMETRICA Hedw. Gewoon krulmos.

Deze mossoort is in geheel Nederland zeer algemeen, vooral daar waar sprake was van zg. menselijke activiteit. Op plaatsen waar zulks het geval was in het Ulvenhoutsche Bosch (bv. amfibieënpoelen) werd deze soort aangetroffen. Zulks zal ook in de toekomst het geval zijn op open en meer 'ruderale' plekken.

GRIMMIA PULVINATA (Hedw.) J.E. Smith. Gewoon muiscjesmos.

Een in het gehele land algemene mossoort, die vrijwel uitsluitend op steen, vooral cement groeit. Incidenteel ook wel op bomen met een iets ruwere schors, zoals bv. Vlier.

Dit mos werd op vrijwel elk stenen object binnen de invloedssfeer van het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen. Moet dan ook als een permanente soort gezien worden.

HERZOGIELLA SELIGERI (Brid.) Iwats. Geklauwd pronkmos.

Een voor het Kempens district vrij zeldzame mossoort, die als groeiplaats vooral molmend hout of de onderstam van Eik verkiest. Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch in redelijke bestanden aangetroffen, waardoor het zeker als blijvende soort aangemerkt dient te worden.

HOMALOTHECIUM SERICEUM (Hedw.) Schimp. Gewoon zijdemos.

Dit mos dient voor het Kempens district als zeldzaam te worden beschouwd. Groeit op allerlei steensubstraten, daarnaast soms ook op bomen en dan vnl. op Wilg, Iep en Vlier.

Deze mossoort werd aangetroffen op de betonnen poten van een bank langs de openbare weg! De groeiplaats is derhalve nogal uniek en zeker niet vrij van bedreiging! Het is dan ook twijfelachtig of deze soort zich in het Ulvenhoutsche Bosch zal kunnen handhaven.

HYPNUM CUPRESSIFORME Hedw. Gewoon klauwtjesmos.

Een zeer algemeen mos voor geheel Nederland. Groeit op allerlei substraten. Deze soort is ook in het Ulvenhoutsche Bosch overdadig aanwezig.

Van het Gewoon klauwtjesmos zijn 12 variëteiten beschreven. Hoewel niet nadrukkelijk onderzocht kan toch gesteld worden dat zeker 4 van deze variëteiten in het Ulvenhoutsche Bosch voorkomen. Deze zijn: de var. filiforme; de var. lacunosum; de var. tectorum en de var. resupinatum.

Voorts behoort deze soort tot die welke in het proces van de successie andere mossoorten verdringen en is in dit opzicht mogelijk zelfs de krachtigste.

HYPNUM JUTLANDICUM Holmen et Warncke. Heide klauwtjesmos.

Een mossoort die oppervlakkig bezien nauwelijks van de voorgaande te onderscheiden is. Deze is zeer algemeen in een overgroot deel van Nederland. Groeit bij voorkeur op voedselarme zandgrond. Werd daarom slechts aan de zuidzijde van het boscomplex enige malen aangetroffen en zal zich daar vrijwel zeker kunnen handhaven.

ISOTHECIUM MYOSUROIDES Brid. Knikkend palmpjesmos.

Dit mos is vrij zeldzaam in het Kempens district. Groeit vooral op Eik en Vlier.

In het Ulvenhoutsche Bosch werd deze soort slechts eenmaal aangetroffen en wel op de voet van een Eik. Het behoort tot de waarschijnlijkheden dat deze soort zich verder zal uitbreiden.

LEPTOBRYUM PYRIFORME (Hedw.) Wils. Slankmos.

Dit mos betreft een eenjarige pionier op vochtige tot natte ruderaal plaatsen. Het is in grote delen van Nederland algemeen, maar werd in het Ulvenhoutsche Bosch alleen aangetroffen op de oever van de Bavelse Ley. Verwacht mag worden dat het hier herhaaldelijk acte de presence zal geven.

LEPTODONTIUM FLEXIFOLIUM (With.) Hampe ex Lindb. Rietdakmos.

Een zeldzame mossoort voor het Kempens district, evenals dit trouwens ook het geval is voor vele andere districten. Het groeit bij voorkeur op oude rietdaken van meer dan ca. 25 jaar, waarvan de bovenlaag reeds verweerd is. Dan ook vaak in gezelschap van andere mossoorten, die dan samen een min of meer gesloten dek vormen.

Rietdakmos kan ook aangetroffen worden op dode, weinig gehumificeerde plantenresten op

dijktaluds, etc. Het lijkt zich overigens op dit soort standplaatsen iets uit te breiden. Rietdakmos werd in het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen op het dak van 'De Oude Kranelaar', waar het samengroeit met o.a. Gewoon peermos, Boskronkelsteeltje en Fraai haarmos. De gecontinueerde aanwezigheid van dit mos is in grote mate afhankelijk van de plannen met dit object.

LEUCOBRYUM GLAUCUM (Hedw.) Angstr. Kussentjesmos.

Kussentjesmos is algemeen in het Kempens district waar het bij voorkeur groeit op zure sterk humeuze zandgrond, maar het kan ook op boomvoeten van bv. Berk aangetroffen worden. Deze soort is in het Ulvenhoutsche Bosch zeer goed vertegenwoordigd, zodat het zeker tot de blijvende soorten gerekend mag worden.

Dit mos dient min of meer als bedreigd te worden beschouwd, vanwege het gebruik in bloemen/of kerststukjes.

MNIUM HORNUM Hedw. Gewoon sterremos.

Landelijk gezien een zeer algemene soort. Groeit vrijwel uitsluitend op zure standplaatsen, die bij voorkeur beschaduwd en niet al te droog zijn.

Dit mos is in het Ulvenhoutsche Bosch zeer ruim aanwezig, vooral op sloot- en greppelkanten. Moet zeer zeker als permanente soort worden beschouwd.

ORTHODONTIUM LINEARE Schwagr. Geelsteeltje.

Is vooral op de zandgronden van Nederland algemeen. Groeit vooral op bomen met een ruwe zure schors (Den, Berk, Eik). Kan ook vaak aangetroffen worden op molmende boomstompen, vooral die van naaldbomen.

Werd in het Ulvenhoutsche Bosch enige malen aangetroffen, doch in duidelijk mindere mate dan elders in de regio. Zal zich vrijwel zeker kunnen handhaven.

ORTHOTRICHUM AFFINE Schrad. ex Brid. Gewone haarmuts.

Deze mossoort kan in geheel Nederland worden aangetroffen, dan vrijwel altijd beperkt tot kleine planten en in kleine hoeveelheden. Groeit vooral op Iep, Populier, Vlier en Wilg.

Omdat deze boomsoorten zeer beperkt voorkomen in het Ulvenhoutsche Bosch zal het niet verwonderlijk overkomen dat deze soort hier slechts een aantal malen werd aangetroffen. Aangenomen mag worden dat de soort zich zal kunnen handhaven.

ORTHOTRICHUM ANOMALUM Hedw. Gesteelde haarmuts.

Deze soort kan eveneens in vrijwel geheel Nederland aangetroffen worden, maar bijna uitsluitend als lithofyt. Dit mos werd slechts eenmaal aangetroffen in het Ulvenhoutsche Bosch en wel op reserve rioolbuizen van het SBB.

De blijvende aanwezigheid van deze soort hangt vrijwel geheel af van de beschikbaarheid van het vereiste substraat (beton of oude cementvoegen) in het gebied.

ORTHOTRICHUM DIAPHANUM Brid. Grijs haarmuts.

Een algemeen voorkomende soort in geheel Nederland. Groeit vooral op kalkhoudende steensubstraten, daarnaast ook op bomen en dan weer vooral op Iep, Populier, Vlier en Wilg.

Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch meerdere malen aangetroffen en is zodoende de best vertegenwoordigde haarmuts in dit gebied. Kan zeker als blijvende soort beschouwd worden.

PHYSCOMITRIUM PYRIFORME (Hedw.) Brid. Gewoon knikkertjesmos.

Is in het overgrote deel van Nederland aan te treffen; is in het Kempens district vrij algemeen. Groeit vooral op verse voedselrijke gronden, vooral op sloot- en/of greppelkanten. Ook wel op

oevers van poelen e.d.

Werd in het Ulvenhoutsche Bosch alleen aangetroffen op de oever van de Bavelische Ley en zal naar verwachting hier vaker verschijnen.

PLAGIOMNIUM AFFINE (Bland.) T.Kop. Rondbladig boogsterremos.

Dit mos is landelijk een vrij algemeen voorkomende soort, die aangetroffen kan worden op diverse vochtige tot natte grondsoorten. Deze soort werd op enige plaatsen aangetroffen, doch vnl. aan de Bavelische Ley. Mag vrijwel zeker tot de blijvende mossoorten van het Ulvenhoutsche Bosch gerekend worden.

PLAGIOMNIUM ELLIPTICUM (Brid.) T.Kop. Stomptandig boogsterremos.

Is een vrij zeldzame mossoort voor Nederland die vooral aangetroffen kan worden op sterk humeuze, meestal kalk- of leemhoudend zand, in o.a. broekbossen.

Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts eenmaal aangetroffen, uiteraard in een broekbosachtig deel. Voor wat betreft deze soort is het niet zeker of deze zich hier zal kunnen handhaven. Dit standpunt wordt ingenomen op grond van de aangetroffen hoeveelheid van de betrokken mossoort.

PLAGIOMNIUM UNDULATUM (Hedw.) T.Kop. Gerimpeld boogsterremos.

Deze soort is in het Kempens district vrij algemeen; groeit vooral in lichte, nogal vochtige bossen op voedselrijke gronden.

Werd in het Ulvenhoutsche Bosch op diverse plaatsen aangetroffen, o.a. direct langs enige wegen.

Betreft vrijwel zeker een blijvende soort.

PLAGIOTHECIUM CURVIFOLIUM Schlieph. ex Limpr. Geklauwd platmos.

Een algemeen voorkomende soort op de zandgronden van Nederland. Groeit daar vooral in naaldbossen op strooisel. Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch diverse malen aangetroffen waarvan enige malen in een loofhoutperceel.

Dit mos kan als blijvende soort beschouwd worden.

PLAGIOTHECIUM DENTICULATUM VAR. DENTICULATUM. (Hedw.) Schimp. Glanzend platmos.

Dit mos is algemeen op de zandgronden van Nederland. Groeit het meest in vochtige bossen, etc.

Deze soort werd eenmaal aangetroffen in het Ulvenhoutsche Bosch en wel op een molmende boomstam.

PLAGIOTHECIUM DENTICULATUM VAR. UNDULATUM. (Hedw.) Schimp. Glanzend platmos.

Heeft dezelfde verspreiding als de voorgaande soort, maar groeit vrijwel uitsluitend op vochtige tot natte plaatsen. Is naar het lijkt ook wat zeldzamer dan de voorgaande soort. Toch was het juist deze variëteit die in het Ulvenhoutsche Bosch meerdere malen werd aangetroffen, nadat H. van Melick op 14-3-1997 de eerste vondst deed.

Beide variëteiten mogen hoogst waarschijnlijk wel tot de blijvende soorten gerekend worden.

PLAGIOTHECIUM LAETUM Schimp. Klein platmos.

Dit mos is een vrij zeldzame soort van de zandgronden in Nederland. Groeit bij voorkeur op de voet van naald- en loofbomen. In het Ulvenhoutsche Bosch werd Klein platmos redelijk frequent aangetroffen. Aangenomen mag worden dat deze soort zich hier blijvend gevestigd heeft.

PLAGIOTHECIUM LATEBRICOLA Schimp. Dwerg platmos.

Een in het oosten van Nederland vrij algemene soort, die vooral op dood hout en de voet van bomen in vochtige tot natte bossen aangetroffen kan worden. In het Ulvenhoutsche Bosch werd dit mos een aantal malen aangetroffen zij het in kleine proporties; behoort waarschijnlijk wel tot de permanente soorten.

PLAGIOTHECIUM NEMORALE (Mitt.) Jaeg. Groot platmos.

Landelijk gezien een algemeen voorkomende soort in het grootste deel van Nederland. Groeit vooral op vochtige sloot- en greppelkanten. Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch regelmatig gevonden; eenmaal ook op een molmende boomstam. Moet tot de permanente soorten gerekend worden.

PLAGIOTHECIUM UNDULATUM (Hedw.) Schimp. Gerimpeld platmos.

Dit vrij karakteristieke mos is vooral op de zandgronden vrij algemeen. Komt vooral voor in niet al te droge naaldbossen. Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts tweemaal aangetroffen en wel in een naaldperceel aan de zuidzijde. Niet uitgesloten is dat het zich hier zal uitbreiden.

POHLIA ANNOTINA (Hedw.) Lindb. Gewoon broedknop-peermos.

Is in het overgrote deel van Nederland algemeen. Groeit als pionier op vochtige tot natte humusarme gronden.

Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch alleen aangetroffen op de oever van de Bavelse Ley, waar het naar verwachting regelmatig zal verschijnen in de toekomst.

POHLIA NUTANS (Hedw.) Lindb. Gewoon peermos.

Landelijk gezien een algemeen mos van de zandgronden. Kan op nogal uiteenlopende standplaatsen aangetroffen worden. Werd in het Ulvenhoutsche Bosch geregeld gevonden, doch in mindere mate als elders in de regio. Aangenomen kan worden dat de soort zich hier zal handhaven.

POHLIA WAHLENBERGII (Web.et Mohr.) Andrews. Bleek peermos.

Een vrij zeldzaam mos van de zandgronden, dat bij voorkeur groeit op vochtige leem of lemig zand in contact met kwelwater.

Deze soort werd alleen aangetroffen op de oever van de Bavelse Ley en zal in de toekomst hier waarschijnlijk vaker verschijnen.

POLYTRICHUM COMMUNE Hedw. Gewoon haarmos.

Een algemene soort van de zandgronden, die bij voorkeur groeit op wat vochtiger, zure en voedselarme plaatsen.

Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts eenmaal met zekerheid vastgesteld. (De sterke overeenkomst met het Fraai haarmos vereist microscopisch onderzoek.)

Aangenomen moet worden dat het Gewoon haarmos slechts in minimale hoeveelheden aanwezig is, kan niettegenstaande dat, toch tot de blijvende soorten gerekend worden.

POLYTRICHUM FORMOSUM Hedw. Fraai haarmos.

Een eveneens algemene soort van de zandgronden, die over het algemeen een wat drogere standplaats verkiest dan het Gewoon haarmos. Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch veelvuldig aangetroffen en moet als overheersende soort worden beschouwd.

POLYTRICHUM JUNIPERINUM Hedw. Zand haarmos.

Een vrij algemeen voorkomend mos op de zandgronden. Verkiest vooral droog tot vochtig kalkarm zand, lemig zand, e.d. als groeiplaats.

Dit mos werd in het Ulvenhoutsch Bosch slechts enige malen aangetroffen en uitsluitend daar waar een meer open zandige bodem beschikbaar was, zoals de oever van een amfibieen poel en en bospad aan de oostzijde van het complex. Deze soort zal zich waarschijnlijk wel uitbreiden.

POLYTRICHUM LONGISETUM Swartz ex Brid. Gerand haarmos.

Een algemeen voorkomende soort op de zandgronden waar het bij voorkeur op een venige standplaats groeit. Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch enige malen gevonden, doch vrijwel uitsluitend op boomstompen en molmend hout. Aangenomen kan worden dat het een blijvende soort betreft.

POLYTRICHUM PILIFERUM Hedw. Ruig haarmos.

In het grootste deel van Nederland algemeen, die bij voorkeur groeit op droog tot vochtig kalkarm zand, lemig zand, e.d.

Dit mos werd in zeer geringe mate aangetroffen aan de oostzijde van het boscomplex. Daarnaast eenmaal op de kluit van een omgevallen boom in een zeer vochtig tot nat deel van het complex. Aangenomen moet worden dat de laatste groeiplaats teloor zal gaan, elders zal het zich ongetwijfeld uitbreiden.

PSEUDOSCLEROPodium PURUM (Hedw.) Fleisch. ex Broth. Groot laddermos.

Dit mos is algemeen tot zeer algemeen in het gehele land. Komt vooral voor op licht humeuze niet al te arme gronden.

Ook van deze soort moet t.o.v. het Ulvenhoutsche Bosch gesteld worden dat het hier in beduidend mindere mate voorkomt dan elders in de regio. Het werd vooral gevonden aan de randen van het complex en zal zich daar naar verwachting wel uitbreiden.

PSEUDOTAXIPHYLLUM ELEGANS (Brid.) Iwats (Isopterygium elegans [Brid.] Lindb.) Gewoon pronkmos.

Deze mossoort is o.a. algemeen in het Kempens district, met een voorkeur voor humeuze, zure leem- of lemige zandgrond en daar dan vooral op walletjes, sloot- en greppelkanten, e.d. in droge tot vochtige naaldbossen.

Dit mos werd in het Ulvenhoutsche Bosch zeer frequent aangetroffen en dan vnl. in loofhoutpercelen.

Gewoon pronkmos is hier een der overheersende soorten.

RHIZOMNIUM PUNCTATUM (Hedw.) T.Kop. Gewoon viltstermos.

In het overgrote deel van Nederland een algemeen voorkomende mossoort, die vrijwel uitsluitend aan te treffen is in vochtige tot natte broekbossen e.d.

Hoewel het Ulvenhoutsche Bosch dergelijke biotopen in overvloed bezit werd deze mossoort slechts eenmaal aangetroffen en dan nog in kleine hoeveelheden; bovendien betrof de groeiplaats vnl. molmend hout.

Gezien het feit dat deze soort vrijwel nooit fertiel is zal de eventuele uitbreiding slechts langzaam verlopen.

RHYNCHOSTEGIUM CONFERTUM (Dicks.) Schimp. Boom snavelmos.

Dit mos komt overal in Nederland algemeen tot vrij algemeen voor. Groeit in tegenstelling tot wat de Ned. naam uitdrukt vnl. op steen en beton, daarnaast uiteraard soms ook op bomen.

Deze soort werd enige malen aangetroffen, vrijwel steeds op beton. Daarnaast ook op reserve bouwmaterialen (dakpannen, etc.) van het SBB!

Boom snavelmos zal zich hier kunnen handhaven zolang het vereiste biotoop beschikbaar blijft en zolang het daar niet verdrongen zal worden door andere mossoorten.

RHYTIDIADELPHUS SQUARROSUS (Hedw.) Warnst. Gewoon haakmos.

Deze mossoort is overal in Nederland zeer algemeen. Groeit vooral op beschaduwde vochtige tot natte standplaatsen. In het Ulvenhoutsche Bosch beperkt dit mos zich in het voorkomen tot vnl. de padranden waar van enige vergrassing sprake is. Deze soort moet hier als permanente soort beschouwd worden.

SCHISTIDIUM APOCARPUM (Hedw.) Bruch. et Schimp. Gewoon achterlichtmos.

Dit mos is in het grootste deel van Nederland vrij zeldzaam. Het is een uitgesproken lithofyt die vnl. groeit op oude cement en grof beton.

Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch een tweetal malen aangetroffen en wel steeds op beton (sluisjes).

Ook voor deze mossoort moet gesteld worden dat het zich zal kunnen handhaven zolang de vereiste biotoop beschikbaar blijft.

TETRAPHIS PELLUCIDA Hedw. Viertand(s)mos.

Viertandsmos is vrij zeldzaam in het Kempens district. Groeit vooral op molmend hout en soms op zeer humusrijk zand en dit dan op beschaduwde plaatsen in niet al te droge bossen.

Dit mos komt in het Ulvenhoutsche Bosch rijkelijk voor en kan derhalve als permanente soort beschouwd worden.

THAMNOBRYUM ALOPECURUM (Hedw.) Gang. Struikmos.

Deze mossoort is vrij algemeen in het Midden-Nederlandse deel van het Fluviaal district; elders zeldzaam tot ontbrekend. Groeit vooral op natte, beschaduwde plaatsen in broekbossen, e.d.

In het Ulvenhoutsche Bosch werd in een moerassig perceel een kleine groeiplaats van deze mossoort aangetroffen en dit betreft dan de eerste bekende groeiplaats van deze mossoort in N. Brabant, (de Biesbosch buiten beschouwing gelaten). Na deze vondst werd een tweede groeiplaats van dit mos aangetroffen (eveneens zeer klein) op het landgoed Gorp en Rovers (leg. C. Buter 13/4 1997).

Vermeldenswaard is het feit dat het Struikmos samengroeit met Boompjesmos hetgeen de groeiplaats een toch wel aparte plaats doet innemen. Gezien het feit dat de groeiplaats voldoet aan alle bekende biotoopeisen mag verondersteld worden dat deze soorten zich zullen uitbreiden.

THUIDIUM TAMARISCINUM (Hedw.) Schimp. Gewoon thujamos.

Landelijk gezien een vrij algemeen voorkomende mossoort, die vooral in vochtige humusrijke loofbossen aangetroffen kan worden. De tot dusver aangetroffen groeiplaatsen in Midden Brabant zijn niet talrijk en over het algemeen aan de kleine kant. De aangetroffen hoeveelheden in het Ulvenhoutsche Bosch zijn in dat opzicht als zeer rijk te kwalificeren. Deze mossoort is in sommige percelen zelfs gezichtsbepalend!

TORTULA MURALIS Hedw. Muursterretje - Muurmos.

Een van de meest algemene mossoorten in Nederland die evenwel vrijwel uitsluitend op muren en stenige substraten groeit.

Werd in het Ulvenhoutsche Bosch op vrijwel alle aanwezige steenobjecten aangetroffen. Zal ook in de toekomst aanwezig blijven.

ULOTA BRUCHII Hornsch. ex Brid. Knots-kroesmos.

Dit betreft een zg. Rode Lijstsoort van de cat. 3.

De huidige verspreiding van deze soort in Nederland is niet goed bekend. Dezerzijds bestaat de indruk dat deze mossoort voor Midden Brabant als algemeen moet worden beschouwd. Het is een uitgesproken epifyt, die tot dusver op 11 loofboomsoorten werd aangetroffen. In het Ulvenhoutsche Bosch werd dit mos enige malen aangetroffen, resp. op Wilg, Vlier en Lijsterbes. Aangenomen kan worden dat deze soort zich hier zal uitbreiden.

DE VEENMOSSEN [SPHAGNACEAE] VAN HET ULVENHOUTSCHE BOSCH.

SPHAGNUM FIMBRIATUM Wils. Gewimperd veenmos.

Een algemeen voorkomende soort in het Kempens district. Groeit vnl. in overgangsvenen en bosgreppels. Dit veenmos werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts op een tweetal plaatsen en dan in een zeer geringe hoeveelheid aangetroffen.

Aangenomen wordt dat de betrokken vondsten voorboden zijn van een verdere uitbreiding.

SPHAGNUM PALUSTRE L. Gewoon veenmos.

Een eveneens algemene soort voor het Kempens district dat vnl. voorkomt in overgangsvenen en broekbossen. In het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen op een tweetal plaatsen, maar in zeer geringe hoeveelheden. Ook van deze sphagnum soort wordt aangenomen dat het zich zal uitbreiden.

SPHAGNUM SQUARROSUM Crome. Haak veenmos.

Haak veenmos is ook een algemeen voorkomende soort in het Kempens district, die eveneens vooral voorkomt in overgangsvenen en moerasbossen. Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts eenmaal aangetroffen en ook van deze soort wordt verondersteld dat het zich zal uitbreiden.

DE HAUW- EN LEVERMOSSEN VAN HET ULVENHOUTSCHE BOSCH.

HAUWMOSSEN.

De Klasse der Hauwmossen (Anthocerotae) is in Nederland door een familie met twee geslachten vertegenwoordigd, nl. Anthoceros met 3 soorten en Phaeoceros met slechts 1 soort. Landelijk bezien zijn al deze soorten zeldzaam tot zeer zeldzaam, waarbij enige districten waaronder het Kempens district enigermate bevoorrecht schijnen

Hauwmossen zijn eenjarige pioniermossen die open, enigermate vochtige standplaatsen verkiezen.

Het GEWOON HAUWMOS, *Anthoceros agrestis* Paton, werd in een minimale hoeveelheid (1 plant) aangetroffen op de oever van de recent aangelegde amfibieënpoel. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de oever van de betrokken poel, door wisselende waterstanden geruime tijd een open karakter zal behouden en zodoende het vereiste biotoop zal vormen waardoor dan weer mogelijk hauwmossoorten acte de presence zullen geven in de toekomst.

LEVERMOSSEN.[Hepaticae].

CALYPOGEIA ARGUTA Nees & Mont. Scheef buidelmos.

Landelijk alleen in het Kempens district vrij algemeen. In de rest van Nederland zeldzaam tot ontbrekend. Verkiest vochtige, beschaduwde standplaatsen op niet al te arme lemige grond.

Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch slechts eenmaal aangetroffen op een greppelwand.

CALYPOGEIA FISSA (L.) Raddi. Moeras-buidelmos.

In het overgrote deel van Nederland een algemeen voorkomende mossoort. Groeit vooral op beschaduwde greppelkanten, oevers van waterloopjes en dood hout. Dit levermos moet ook als algemeen voor het Ulvenhoutsche Bosch worden beschouwd.

CALYPOGEIA MUELLERIANA (Schiffn.) K.Mull. Gaaf buidelmos.

Deze mossoort heeft een duidelijke voorkeur voor de Oostelijke helft van Nederland en is daar dan ook algemeen. De standplaats komt overeen met die van het Moeras-buidelmos. Dit levermos komt in het Ulvenhoutsche Bosch frequenter voor dan de voorgaande soort.

CEPHALOZIA BICUSPIDATA (L.) Dum. Gewoon maanmos.

In verreweg de meeste districten een algemeen voorkomende mossoort. Zo ook in het Kempens district. De groeiplaatsen komen in grote lijnen overeen met die van de Buidelmossen. Niettegenstaande dat werd deze soort slechts tweemaal gevonden in het Ulvenhoutsche Bosch.

CEPHALOZIELLA DIVARICATA (Sm.) Schiffn. Gewoon draadmos.

Een in het grootste deel van Nederland algemeen voorkomende mossoort, maar zeldzaam tot ontbrekend in de zg. kleigebieden. Groeit vooral op droog tot vochtig grof strooisel, plantenresten, dood hout en dit dan weer op min of meer open standplaatsen. Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch eveneens slechts tweemaal aangetroffen. Terwijl zulks in de regio veel vaker het geval was. Dit gegeven is overigens ook van toepassing op de voorgaande soort.

CHILOSCYPHUS POLYANTHOS (L.) Corda. Lippenmos.

Lippenmos is in het overgrote deel van Nederland vrij algemeen, alleen in Zeeland en Z. Holland vrij zeldzaam terwijl het in een tweetal kleinere districten ontbreekt. Groeit voornamelijk in permanent vochtige tot natte omgeving, vnl. in broekbossen, rietlanden, e.d.

Dit mos werd slechts eenmaal in het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen en wel op dood hout in een watervoerende greppel. De geringe aanwezigheid van deze mossoort hier ter plaatse wordt dezerzijds als bevreemdend ervaren. Het is dan ook te verwachten dat dit mos zich hier zal uitbreiden.

DIPLOPHYLLUM ALBICANS (L.) Dum. Nerflevermos.

Ook deze levermossoort heeft een duidelijke voorkeur voor de Oostelijke helft van Nederland. Verkiest als standplaats vooral beschaduwde vrij zure grond die leemsporen bevat. Groeit dan vooral op walletjes, greppelkanten e.d.

Nerflevermos is in de Boswachterij Chaam een algemeen voorkomende soort, die zich in het Ulvenhoutsche Bosch beperkt tot de oever van de Bavelse Ley en enige andere watergangen.

JUNGERMANNIA GRACILLIMA Sm. Lichtrandmos.

Lichtrandmos is ook een levermossoort die vooral in de Oostelijke helft van Nederland voorkomt. Het is een pioniersoort die open tot licht beschaduwde standplaatsen verkiest op enigermate voedselrijke leemhoudende grond.

Deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch alleen aangetroffen op de oever van de Bavelse Ley, dit evenwel op meerdere plaatsen.

LEPIDOZIA REPTANS (L.) Dum. Neptunusmos.

Eveneens een mossoort die een voorkeur heeft voor de pleistocene zandgronden van Nederland. (O. helft.) Voor het Kempens district is het voorkomen als vrij algemeen gesteld. Groeit vooral op min of meer vochtige, enigermate schaduwrijke plaatsen en daar dan vooral op grof strooisel en molmend hout.

Dit mos werd vooral in het 'centrale deel' van het Ulvenhoutsche Bosch aangetroffen in vrij rijke bestanden.

LOPHOCOLEA BIDENTATA (L.) Dum. Gewoon kantmos.

Landelijk een algemeen voorkomende levermossoort, welke op een vrij groot scala van substraten en grondsoorten kan voorkomen, welke dan wel enigermate vochtig dienen te zijn.

Gewoon kantmos werd in het Ulvenhoutsche Bosch diverse malen aangetroffen en kan zodoende ook hier als algemeen voorkomend gelden.

LOPHOCOLEA HETEROPHYLLA (Schrad.) Dum. Gedrongen kantmos.

Is landelijk gezien wellicht het meest algemeen voorkomende levermos. Groeit op dood- en levend hout, op strooisel e.d. maar wel op enigermate vochtige plaatsen.

Gedrongen kantmos is ook in het Ulvenhoutsche Bosch zeer algemeen.

MARCHANTIA POLYMORPHA L. Parapluutjesmos.

Parapluutjesmos doet niet of nauwelijks onder voor wat betreft het voorkomen met de voorgaande soort. Groeit op een rijk scala van standplaatsen waaronder begrepen de zg. 'menselijke omgeving'.

Dit thallose levermos werd in het Ulvenhoutsche Bosch vooral aangetroffen aan de rand op padranden evenwel in hoeveelheden die geringer zijn dan in vergelijkbare biotopen.

NARDIA GEOSCYPHUS (De Not.) Lindb. Klein vleugelmos.

Klein vleugelmos komt alleen op de pleistocene zandgronden voor en is daar vrij zeldzaam. Daarbuiten is het zeldzaam tot ontbrekend. Groeit vooral op open tot beschaduwde, matig vochtige humeuze zand- en leemgronden. Daar dan vooral op greppel- en slootkanten e.d.

In het Ulvenhoutsche Bosch werd dit mos alleen aangetroffen op de oever van de Bavelse Ley, wel op meerdere plaatsen en in redelijke hoeveelheden.

NARDIA INSECTA Lindb. Gedeeld vleugelmos.

Deze levermossoort werd in 1993 voor het eerst in Nederland aangetroffen en wel in het Ulvenhoutsche Bosch (oever van de Bavelse Ley). Sedert dien zijn geen nieuwe vondsten gedaan waardoor gesteld kan worden dat de betrokken groeiplaats uniek is voor Nederland!

Het feit dat deze mossoort zich op de betrokken standplaats heeft kunnen handhaven, zelfs enigermate in omvang is toegenomen rechtvaardigt de verwachting dat het een 'blijvende soort' betreft.

PELLIA EPIPHYLLA (L.) Corda. Gewone pelli.

Gewone pelli is een algemeen voorkomende thalleuze mossoort op de pleistocene zandgronden, daarbuiten zeldzaam tot ontbrekend. Groeit vooral op natte, meestal beschaduwde grond van greppel- en slootkanten.

Dit mos komt in vrijwel elke watergang en sloot in het Ulvenhoutsche Bosch voor en kan hier zodoende als zeer algemeen worden beschouwd.

PLAGIOCHILA ASPLENOIDES (L.) Dum. Groot varentjesmos.

Groot varentjesmos is vrij zeldzaam in Z. Limburg en elders zeer zeldzaam tot ontbrekend. Groeit vooral op kalkhoudende leem in vochtige bossen.

Deze mossoort komt in het Ulvenhoutsche Bosch voor in meerdere percelen met planten in een formaat dat overeenkomt met het landelijk gemiddelde, 2 a 3 cm. In een meer moerassig deel van de betrokken percelen groeien planten met scheuten tot 10 cm lengte, hetgeen uitzonderlijk is voor Nederland. Naar alle waarschijnlijkheid zal deze mossoort zich in de betrokken percelen nog geruime tijd kunnen handhaven.

RICCIA GLAUCA L. Gewoon landvorkje.

Dit meestal in rozetjes groeiende thalleuze levermos is in het Kempens district algemeen. Het is een eenjarige pionier van open tot enigszins beschaduwde, matig vochtige bodems. Groeit vooral op braakliggende akkers, padranden, e.d.

Werd in het Ulvenhoutsche Bosch alleen aan de W. zijde langs padranden aangetroffen. Toekomstig mag deze mossoort op soortgelijke biotopen vaker verwacht worden.

RICCIA SOROCARPA Bisch. Klein landvorkje.

Het Klein landvorkje is oppervlakkig gezien nauwelijks te onderscheiden van de voorgaande soort. Komt eveneens algemeen voor in het Kempens district en is elders iets minder zeldzaam dan het Gewoon landvorkje.

Ook deze soort werd in het Ulvenhoutsche Bosch op dezelfde plaats aangetroffen als het Gewoon landvorkje evenals dat ook elders in de regio het geval is. Ook deze soort zal zich kunnen handhaven als de vereiste biotoop beschikbaar is.

TOELICHTINGEN:

Met betrekking tot de klassering van het landelijk voorkomen evenals de benaming van de plantengeografische districten is ontleend aan:

DE NEDERLANDSE LEVERMOSSEN & HAUWMOSSEN.

S.R. Gradstein en H.M.H. van Melick. 1996. Uitg. KNNV.

De waardering m.b.t. de frequentie van het voorkomen van bladmossen in Nederland is ontleend aan:

DE NEDERLANDSE BLADMOSSEN. A.Touw en W.V. Rubers. 1989. Uitg. KNNV.

De in dit verslag gebruikte benaming voor plantengeografische districten is ontleend aan:

FLORA VAN NEDERLAND. Heukels & v.d. Meyden. 1983, 20e druk.

GEGEVENS M.B.T. DE RODE LIJST VOOR BLAD- EN LEVERMOSSEN:

Cat. 1.: Plant is bedreigd met verdwijning.

Cat. 2.: Plant is zeer kwetsbaar.

Cat. 3.: Kwetsbaar.

Cat. 4.: Plant is potentieel bedreigd.

BLADMOSSEN.

1. *Amblystegium riparium*. - Beek pluisdraadmos - Beekmos.
2. *Amblystegium serpens*. - Gewoon pluisdraadmos.
3. *Atrichum tenellum*. - Klein rimpelmos.
4. *Atrichum undulatum*. - Groot rimpelmos.
5. *Aulacomnium androgynum*. - Gewoon knopjesmos.
6. *Brachythecium albicans*. - Bleek dikkopmos.
7. *Brachythecium rutabulum*. - Gewoon dikkopmos.
8. *Brachythecium salebrosum*. - Glad dikkopmos.
9. *Bryum argenteum*. - Zilver knikmos - Zilvermos.
10. *Bryum barnesii*. - Geel korreltjes-knikmos.
11. *Bryum capillare*. - Gedraaid knikmos.
12. *Bryum rubens*. - Rood knolletjes-knikmos.
13. *Calliergonella cuspidata*. - Gewoon puntmos.
14. *Campylopus flexuosus*. - Bos kronkelsteeltje.
15. *Campylopus introflexus*. - Grijs kronkelsteeltje - Cactusmos.
16. *Campylopus pyriformis*. - Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
17. *Ceratodon purpureus*. - Purpersteeltje.
18. *Climacium dendroides*. - Boompjesmos.
19. *Dicranella heteromalla*. - Gewoon pluisjesmos.
20. *Dicranoweisia cirrata*. - Gewoon sikkelsterretje.
21. *Dicranum flagellare*. - Stobbengaffeltandmos.
22. *Dicranum montanum*. - Bossig gaffeltandmos.
23. *Dicranum scoparium*. - Gewoon gaffeltandmos.
24. *Dicranum tauricum*. - Bros gaffeltandmos.
25. *Eurhynchium hians*. - Klei snavelmos.
26. *Eurhynchium praelongum*. - Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
27. *Eurhynchium speciosum*. - Moeras snavelmos.
28. *Eurhynchium striatum*. - Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
29. *Fissidens bryoides*. - Gezoomd vedermos.
30. *Fissidens taxifolius*. - Klei vedermos.
31. *Funaria hygrometrica*. - Gewoon krulmos.
32. *Grimmia pulvinata*. - Gewoon muisjesmos.
33. *Herzogiella seligeri*. - Geklauwd pronkmos.
34. *Homomallium sericeum*. - Gewoon zijdemoos.
35. *Hypnum cupressiforme*. - Gewoon klauwtjesmos.
36. *Hypnum jutlandicum*. - Heide klauwtjesmos.
37. *Leptobryum pyriforme*. - Slankmos.
38. *Leucobryum glaucum*. - Kussentjesmos.
39. *Mnium hornum*. - Gewoon sterremos.
40. *Orthodontium lineare*. - Geelsteeltje.
41. *Orthotrichum affine*. - Gewone haarmuts.
42. *Orthotrichum diaphanum*. - Grijs haarmuts.
43. *Plagiomnium affine*. - Rondbladig boogsterremos.
44. *Plagiomnium ellipticum*. - Stomptandig boogsterremos.
45. *Plagiomnium undulatum*. - Gerimpeld boogsterremos.
46. *Plagiothecium curvifolium*. - Geklauwd platmos.
47. *Plagiothecium denticulatum* var. *denticulatum*. - Glanzend platmos.
48. *Plagiothecium denticulatum* var. *undulatum*. - Glanzend platmos.[Leg. H. van Melick.14/3 1997.]
49. *Plagiothecium laetum*. - Klein platmos.
50. *Plagiothecium latebricola*. - Dwerg platmos.

51. *Plagiothecium nemorale*. - Groot platmos.
52. *Plagiothecium undulatum*. - Gerimpeld platmos.
53. *Pohlia annotina*. - Gewoon broekorrel-peermos.
54. *Pohlia nutans*. - Gewoon peermos.
55. *Polytrichum commune*. - Gewoon haarmos.
56. *Polytrichum formosum*. - Fraai haarmos.
57. *Polytrichum juniperinum*. - Zand haarmos.
58. *Polytrichum longisetum*. - Gerand haarmos.
59. *Polytrichum piliferum*. - Ruig haarmos.
60. *Pseudoscleropodium purum*. - Groot laddermos.
61. *Pseudotaxiphyllum elegans*. - Gewoon pronkmos.
62. *Rhizomnium punctatum*. - Gewoon viltsteremos.
63. *Rhynchostegium confertum*. - Boom snavelmos.
64. *Rhytidiadelphus squarrosus*. - Gewoon haakmos.
65. *Schistidium apocarpum*. - Gewoon achterlichtmos.
66. *Sphagnum fimbriatum*. - Gewimperd veenmos.
67. *Sphagnum squarrosum*. - Haak veenmos.
68. *Tetraphis pellucida*. - Viertand(s)mos.
69. *Thamnobryum alopecurum*. - Struikmos.
70. *Thuidium tamariscinum*. - Gewoon thujamos.
71. *Tortula muralis*. - Gewoon muursterretje - Muurmos.
72. *Ulota bruchii*. - Knots kroesmos.

HAUWMOSSEN.

1. *Anthoceros agrestis*. - Gewoon hauwmos.

LEVERMOSSEN.

1. *Calypogeia arguta*. - Scheef buidelmos.
2. *Calypogeia fissa*. - Moeras buidelmos.
3. *Calypogeia muelleriana*. - Gaaf buidelmos.
4. *Cephalozia bicuspidata*. - Gewoon maanmos.
5. *Cephaloziella divaricata*. - Gewoon draadmos.
6. *Chiloscyphus polyanthos*. - Lippenmos.
7. *Jungermannia gracillima*. - Lichtrandmos.
8. *Lepidozia reptans*. - Neptunusmos.
9. *Lophocolea bidentata*. - Gewoon kantmos.
10. *Lophocolea heterophylla*. - Gedrongen kantmos.
11. *Marchantia polymorpha*. - Parapluutjesmos.
12. *Nardia geoscyphus*. - Klein vleugelmos.
13. *Pellia epiphylla*. - Gewone pellia.
14. *Plagiochila asplenioides*. - Groot varentjesmos.
15. *Riccia glauca*. - Gewoon landvorkje.
16. *Riccia sorocarpa*. - Klein landvorkje.

BLADMOSSEN.

1. *Amblystegium riparium*. - Beek pluisdraadmos - Beekmos.
2. *Amblystegium serpens*. - Gewoon pluisdraadmos.
3. *Atrichum undulatum*. - Groot rimpelmos.
4. *Aulacomnium androgynum*. - Gewoon knopjesmos.
5. *Brachythecium rutabulum*. - Gewoon dikkopmos.
6. *Bryum pallens*. - Rood knikmos.
7. *Calliergonella cuspidata*. - Gewoon puntmos.
8. *Campylopus flexuosus*. - Bos kronkelsteeltje.
9. *Campylopus introflexus*. - Grijs kronkelsteeltje - Cactusmos.
10. *Campylopus pyriformis*. - Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
11. *Ceratodon purpureus*. - Purpersteeltje.
12. *Dicranella heteromalla*. - Gewoon plujsjesmos.
13. *Dicranoweisia cirrata*. - Gewoon sikkelsterretje.
14. *Dicranum montanum*. - Bossig gaffeltandmos.
15. *Dicranum scoparium*. - Gewoon gaffeltandmos.
16. *Dicranum tauricum*. - Bros gaffeltandmos.
17. *Eurhynchium praelongum*. - Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
18. *Eurhynchium striatum*. - Geplooid snavelmos - Plooibladmos.
19. *Grimmia pulvinata*. - Gewoon muisjesmos.
20. *Herzogiella seligeri*. - Geklauwd pronkmos.
21. *Hypnum cupressiforme*. - Gewoon klauwtjesmos.
22. *Isoetecium myosuroides*. - Knikkend palmpjesmos.
23. *Leucobryum glaucum*. - Kussentjesmos.
24. *Mnium hornum*. - Gewoon sterremos.
25. *Orthodontium lineare*. - Geelsteeltje.
26. *Physcomitrium pyriforme*. - Gewoon knikkertjesmos.
27. *Plagiomnium affine*. - Rondbladig boogsterremos.
28. *Plagiomnium undulatum*. - Gerimpeld boogsterremos.
29. *Plagiothecium curvifolium*. - Geklauwd platmos.
30. *Plagiothecium denticulatum* var. *undulatum*. - Glanzend platmos.
31. *Plagiothecium laetum*. - Klein platmos.
32. *Plagiothecium latebricola*. - Dwerg platmos.
33. *Plagiothecium nemorale*. - Groot platmos.
34. *Pohlia annotina*. - Gewoon broedknop-peermos.
35. *Pohlia nutans*. - Gewoon peermos.
36. *Pohlia wahlenbergii*. - Bleek peermos.
37. *Polytrichum formosum*. - Fraai haarmos.
38. *Polytrichum longisetum*. - Gerand haarmos.
39. *Pseudoscleropodium purum*. - Groot laddermos.
40. *Pseudotaxiphyllum elegans*. - Gewoon pronkmos.
41. *Rhizomnium punctatum*. - Gewoon viltsterremos.
42. *Rhynchostegium confertum*. - Boom snavelmos.
43. *Rhytidiadelphus squarrosus*. - Gewoon haakmos.
44. *Sphagnum fimbriatum*. - Gewimperd veenmos.
45. *Sphagnum palustre*. - Gewoon veenmos.
46. *Tetraphis pellucida*. - Viertand(s)mos.
47. *Thuidium tamariscinum*. - Gewoon thujamos.
48. *Tortula muralis*. - Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN.

1. *Calypogeia muelleriana*. - Gaaf buidelmos.
2. *Cephalozia divaricata*. - Gewoon maanmos.
3. *Diplophyllum albicans*. - Nerflevermos.
4. *Jungermannia gracillima*. - Lichtrandmos.
5. *Lepidozia reptans*. - Neptunusmos.
6. *Lophocolea bidentata*. - Gewoon kantmos.
7. *Lophocolea heterophylla*. - Gedrongen kantmos.
8. *Marchantia polymorpha*. - Paraplutjesmos.
9. *Nardia geoscyphus*. - Klein vleugemos.
10. *Nardia insecta*. - Gedeeld vleugemos.
11. *Pellia epiphylla*. - Gewone pellia.
12. *Plagiochila asplenioides*. - Groot varentjesmos.

BLADMOSSEN.

1. *Amblystegium riparium*. - Beek pluisdraadmos - Beekmos.
2. *Atrichum undulatum*. - Groot rimpelmos.
3. *Barbula convoluta*. - Gewoon smaragdsteeltje.
4. *Brachythecium rutabulum*. - Gewoon dikkopmos.
5. *Bryum argenteum*. - Zilver knikmos - Zilvermos.
6. *Bryum barnesii*. - Geel korreltjes- knikmos.
7. *Campylopus flexuosus*. - Bos kronkelsteeltje.
8. *Campylopus pyriformis*. - Gewoon kronkelsteeltje - Breekblaadje.
9. *Ceratodon purpureus*. - Purpersteeltje.
10. *Dicranella heteromalla*. - Gewoon pluisjesmos.
11. *Dicranoweisia cirrata*. - Gewoon sikkelderretje.
12. *Dicranum montanum*. - Bossig gaffeltandmos.
13. *Dicranum scoparium*. - Gewoon gaffeltandmos.
14. *Eurhynchium praelongum*. - Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
15. *Hypnum cupressiforme*. - Gewoon klauwtjesmos.
16. *Hypnum jutlandicum*. - Heide klauwtjesmos.
17. *Leucobryum glaucum*. - Kussentjesmos.
18. *Mnium hornum*. - Gewoon sterremos.
19. *Plagiothecium curvifolium*. - Geklauwd platmos.
20. *Plagiothecium denticulatum* var. *undulatum*. - Glanzend platmos.
21. *Pohlia nutans*. - Gewoon peermos.
22. *Polytrichum formosum*. - Fraai haarmos.
23. *Rhytidiadelphus suarrosus*. - Gewoon haakmos.
24. *Tetraphis pellucida*. - Viertand(s)mos.
25. *Tortula muralis*. - Gewoon muursterretje - Muurmos.

LEVERMOSSEN.

1. *Calypogeia fissa*. - Moeras buidelmos.
2. *Calypogeia muelleriana*. - Gaaf buidelmos.
3. *Cephalozia bicuspidata*. - Gewoon maanmos.
4. *Lophocolea bidentata*. - Gewoon kantmos.
5. *Lophocolea heterophylla*. - Gedrongen kantmos.
6. *Pellia epiphylla*. - Gewone pellia.

BLADMOSSEN.

1. *Amblystegium serpens*. - Gewoon pluisdraadmos.
2. *Atrichum tenellum*. - Klein rimpelmos.
3. *Atrichum undulatum*. - Groot rimpelmos.
4. *Brachythecium albicans*. - Bleek dikkopmos.
5. *Brachythecium rutabulum*. - Gewoon dikkopmos.
6. *Brachythecium salebrosum*. - Glad dikkopmos.
7. *Bryum argenteum*. - Zilver knikmos - Zilvermos.
8. *Bryum barnesii*. - Geel korreltjes-knikmos.
9. *Bryum capillare*. - Gedraaid knikmos.
10. *Campylopus flexuosus*. - Bos kronkelsteeltje.
11. *Campylopus introflexus*. - Grijs kronkelsteeltje - Cactusmos.
12. *Ceartodon purpureus*. - Purpersteeltje.
13. *Dicranella heteromalla*. - Gewoon pluisjesmos.
14. *Dicranoweisia cirrata*. - Gewoon sikkelsterretje.
15. *Dicranum montanum*. - Bossig gaffeltandmos.
16. *Dicranum scoparium*. - Gewoon gaffeltandmos.
17. *Eurhynchium praelongum*. - Fijn snavelmos - Fijn laddermos.
18. *Grimmia pulvinata*. - Gewoon muisjesmos.
19. *Hypnum cupressiforme*. - Gewoon klauwtjesmos.
20. *Hypnum jutlandicum*. - Heide klauwtjesmos.
21. *Leptodontium flexifolium*. - Rietdakmos.
22. *Leucobryum glaucum*. - Kussentjesmos.
23. *Mnium hornum*. - Gewoon sterremos.
24. *Orthodontium lineare*. - Geelsteeltje.
25. *Orthotrichum affine*. - Gewone haarmuts.
26. *Orthotrichum anomalum*. - Gesteelde haarmuts.
27. *Plagiomnium affine*. - Rondbladig boogsterremos.
28. *Plagiomnium undulatum*. - Gerimpeld boogsterremos.
29. *Plagiothecium curvifolium*. - Geklauwd platmos.
30. *Plagiothecium laetum*. - Klein platmos.
31. *Plagiothecium nemorale*. - Groot platmos.
32. *Plagiothecium undulatum*. - Gerimpeld platmos.
33. *Pohlia nutans*. - Gewoon peermos.
34. *Polytrichum formosum*. - Fraai haarmos.
35. *Polytrichum juniperinum*. - Zand haarmos.
36. *Polytrichum longisetum*. - Gerand haarmos.
37. *Polytrichum piliferum*. - Ruig haarmos.
38. *Pseudoscleropodium purum*. - Groot laddermos.
39. *Pseudotaxiphyllum elegans*. - Gewoon pronkmos.
40. *Rhynchostegium confertum*. - Boom snavelmos.
41. *Rhytidiadelphus squarrosus*. - Gewoon haakmos.
42. *Sphagnum palustre*. - Gewoon veenmos.
43. *Sphagnum squarrosum*. - Haak veenmos.
44. *Tortula muralis*. - Muursterretje - Muurmos.
45. *Ulota bruchii*. - Knots kroesmos.

LEVERMOSSEN.

1. *Lophocolea bidentata*. - Gewoon kantmos.
2. *Lophocolea heterophylla*. - Gedrongen kantmos.

3. *Pellia epiphylla*. - Gewone pellia.
4. *Riccia sorocarpa*. - Klein landvorkje.

INVENTARISATIERESULTATEN VAN 30-4-1993 - Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de K.N.N.V. [Landelijke werkgroep].
ULVENHOUTSCHE BOSCH - KM VAK 51.14.41.

BLADMOSSEN;

1. *Amblystegium varium* - Oever-pluisdraadmos. [Deze soort werd niet aangetroffen in 1996/97.]
2. *Anisothecium staphylinum* - Knolletjes-greppelmos.[Deze soort werd niet aangetroffen in 1996/97.]
3. *Atrichum tenellum* - Klein rimpelmos.[Deze soort werd niet in het betrokken KM-vak, wel elders aangetroffen in 1996/97.]
4. *Atrichum undulatum* - Groot rimpelmos.
5. *Aulacomnium androgynum* - Gewoon knopjesmos.
6. *Brachythecium rutabulum* - Gewoon dikkopmos.
7. *Bryum argenteum* - Zilvermos.
8. *Bryum bicolor* - Grof korreltjes-knikmos.
9. *Bryum pallens* - Rood knikmos.
10. *Bryum rubens* - Rood knolletjes-knikmos.
11. *Ceratodon purpureus* - Purpersteeltje.
12. *Dicranella heteromalla* - Gewoon pluisjesmos.
13. *Dicranoweisia cirrata* - Gewoon sikkelsterretje.
14. *Dicranum montanum* - Bossig gaffeltandmos.
15. *Ditrichum cylindricum* - Hakig smaltandmos.[Deze soort werd niet aangetroffen in 1996/97.]
16. *Eurhynchium hians* - Klei snavelmos.[Deze soort werd niet in het betrokken KM-vak aangetroffen in 1996/97 maar wel elders].
17. *Eurhynchium speciosum* - Moeras snavelmos.[Deze soort werd eveneens niet in dit KM-vak aangetroffen in 1996/97, maar wel elders.]
18. *Funaria hygrometrica* - Gewoon krulmos.
19. *Grimmia pulvinata* - Gewoon muisjesmos.
20. *Herzogiella seligeri* - Geklauwd pronkmos.
21. *Hypnum cupressiforme* - Gewoon klauwtjesmos.
22. *Leptobryum pyriforme* - Slankmos.[Ook deze soort werd niet aangetroffen in 1996/97 in het betrokken KM-vak, maar wel elders.]
23. *Leucobryum glaucum* - Kussentjesmos.
24. *Mnium hornum* - Gewoon sterremos.
25. *Orthodontium lineare* - Geelsteeltje.
26. *Philonotis fontana* - Beek staartjesmos.[Dit mos werd niet meer aangetroffen in 1996/97. De groeiplaats (oever Bavelse Ley), is vermoedelijk bij schoningswerkzaamheden verdwenen.]
27. *Physcomitrium pyriforme* - Gewoon knikkertjesmos.
28. *Plagiothecium latebricola* - Dwerg platmos.
29. *Pohlia annotina* - Gewoon broedknop-peermos.
30. *Pohlia bulbifera* - Bolletjes-peermos.[Eveneens een soort die niet werd aangetroffen in 1996/97.]
31. *Pohlia campotrachela* - Korreltjes-peermos.[Idem.]
32. *Pohlia lescuriana* - Rood knolletjes-peermos.[Idem.]
33. *Pohlia nutans* - Gewoon peermos.
34. *Pohlia wahlenbergii* - Bleek peermos.
35. *Polytrichum formosum* - Fraai haarmos.
36. *Polytrichum longisetum* - Gerand haarmos.
37. *Pseudotaxiphyllum elegans* - Gewoon pronkmos.
38. *Tetraphis pellucida* - Viertandsmos.
39. *Tortula muralis* - Muurmos.

OPMERKINGEN.

De hierboven genoemde mossoorten die wel in 1993 en bij de inventarisatie van 1996/97 niet werden aangetroffen, betreffen vrijwel allemaal zg. eenjarige pioniersoorten die algemeen

voorkomen. Als groeiplaats moet worden aangenomen de oever van de Bavelische Ley, e.d. Het niet aantreffen van bedoelde mossen zou veroorzaakt kunnen zijn door het tijdstip van de inventarisatie ter plekke; het effect van de laatste schoning van de oever of mogelijk ook het waterniveau in de Ley.

Aangenomen mag worden dat vrijwel alle betrokken mossoorten t.z.t. wederom zullen verschijnen.

LEVERMOSSEN:

1. *Calypogeia fissa* - Moeras buidelmos. [Dit levermos werd niet in het betrokken KM-vak aangetroffen in 1996/97, wel elders.]
2. *Calypogeia muelleriana* - Gaaf buidelmos.
3. *Cephalozia bicuspidata* - Gewoon maanmos.
4. *Jungermannia gracillima* - Lichtrandmos.
5. *Lophocolea heterophylla* - Gedrongen kantmos.
6. *Marchantia polymorpha* - Parapluutjesmos.
7. *Nardia geoscyphus* - Klein vleugelmoss.
8. *Nardia insecta* - Gedeeld vleugelmoss. Deze mossoort werd hierbij voor de eerste maal in Nederland aangetroffen.
9. *Pellia epiphylla* - Gewone pellia.

OPMERKINGEN.

Vergelijking van de inventarisatieresultaten 1993 met die van 1996/97 is niet zinvol, omdat destijds eerder sprake was van een verkennende globale inventarisatie. Het grotere aantal aangetroffen mossen in 1996/97 mag niet verklaart worden als "nieuwe vestigingen", hoewel dit in enige gevallen zeker het geval zou kunnen zijn.

BEHEERSADVIEZEN.

Navolgende adviezen zijn opgesteld in de aanname dat het Staatsbosbeheer streeft naar een zo groot mogelijke biodiversiteit binnen de onder het beheer vallende terreinen en tevens onder de aanname dezerzijds, dat ze niet strijdig zijn met enig ander biologisch belang.

1. Het broekbosachtig perceel (op bijgaande kaart gekenmerkt: 'A') waarin zich de groeiplaats van het Struikmos (*Thamnobryum alopecurum*), benevens het Boompjesmos (*Climacium dendroides*) bevindt, zou bij voorkeur in de huidige staat gehandhaafd moeten worden, dit met inbegrip van het enigszins woest karakter. Bedoelde handelwijze zou de biotoop voor o.a. genoemde mossoorten veilig stellen en zouden bedoelde soorten zich daardoor mogelijk kunnen uitbreiden.

2. De percelen (op bijgaande kaart gekenmerkt: 'B') met inbegrip van een hierin gelegen meer moerassig deel, waar zich de groeiplaatsen van het Groot varentjesmos en veel Gewoon thujamos bevinden, zouden eveneens bij voorkeur in de huidige staat gelaten moeten worden. Bedoelde percelen bevatten enige broekbosachtige delen, die in bryologisch opzicht van belang zijn. (Op veel plaatsen werden hier ook o.a. de Slanke sleutelbloem en Dalkruid aangetroffen.)

3. Een aantal vochtige tot natte percelen, die meer in het centrum van het boscomplex gelegen zijn (op de kaart aangegeven als: 'C'), zijn van belang als standplaats van o.a. het Bossig gaffeltandmos (*Dicranum montanum*) en het Geplooid snavelmos (*Eurhynchium striatum*). Ook deze delen zouden bij voorkeur ongewijzigd moeten worden gelaten in hun momenteel ietwat "woeste" staat.

4. Vervolgens de Bavelse Ley, met name de gehele aan de boszijde gelegen oever (de orografisch linker oever) en in het bijzonder dat deel waar zich de voor Nederland unieke groeiplaats bevindt van het Gedeeld vleugelmos (*Nardia insecta*) zou gevrijwaard moeten blijven van mechanische schoning.

Indien schoning vereist zou zijn, zou dat terplekke van bedoelde groeiplaats bij voorkeur handmatig dienen te geschieden en dan zo, dat de daar aanwezige begroeiing tot een hoogte van ca. 10 cm ongemoeid blijft.

(Bedoelde groeiplaats is op de kaart globaal aangegeven als: "D".)

5. Stenen en betonnen objecten vormen nu reeds binnen het Ulvenhoutsche Bosch de groeiplaats van een redelijk aantal mossoorten. Het verdient derhalve aanbeveling dit soort objecten, die de vereiste biotoop vormen voor lithofytische mossen, niet uit het gebied te verwijderen. Ook niet als ze door buitendienststelling of vervanging schijnbaar doelloos geworden zijn, tenzij ze als zodanig een "uitnodiging" zouden vormen voor het publiek betrokken plek als vuilnisbelt te gaan gebruiken.

Op dit soort objecten zouden zich in de toekomst meerdere mossoorten, waaronder zeldzame, kunnen vestigen hetgeen dan weer de biodiversiteit binnen het Ulvenhoutsche Bosch ten goede komt.

6. Populier, Wilg sp. en vooral de Gewone vlier (*Sambucus nigra*) vormen in Nederland de uitgesproken biotoop voor epifyten onder de mossen. Daaronder begrepen veel zeldzame tot zeer zeldzame soorten. Gezien de omstandigheid dat deze boom-/struiksoorten binnen het Ulvenhoutsche Bosch eerder zeldzaam zijn, is het zeer aan te raden de aanwezige exemplaren bijzondere aandacht te geven.

Bij eventuele herbepantingsplannen zou het waardevol zijn te overwegen om deze soorten in grote mate daarin te betrekken. Zodoende zou men de biotoop en de omstandigheid vormen voor een mogelijke toename van de hier bedoelde mossoorten in de toekomst.

7. Eventuele noodzakelijk geachte boswerkzaamheden zouden, zeker in de hier eerder genoemde percelen, bij voorkeur handmatig dienen te worden uitgevoerd, of op een wijze die de aanwezige bodemflora zo goed mogelijk intact laat.

Geconstateerd werd dat bij recente werkzaamheden in een deel van het Ulvenhoutsche Bosch,

de daar aanwezige bodemflora vrijwel geheel vernietigd werd, zodat aangenomen moet worden dat het vele jaren zal vergen alvorens deze zich heeft hersteld, waarbij het de vraag blijft of aanvankelijk aanwezige zeldzame soorten (mossen en hogere planten) ook zullen terugkeren.

LITERATUUR.

1. Artikelen in tijdschriften:

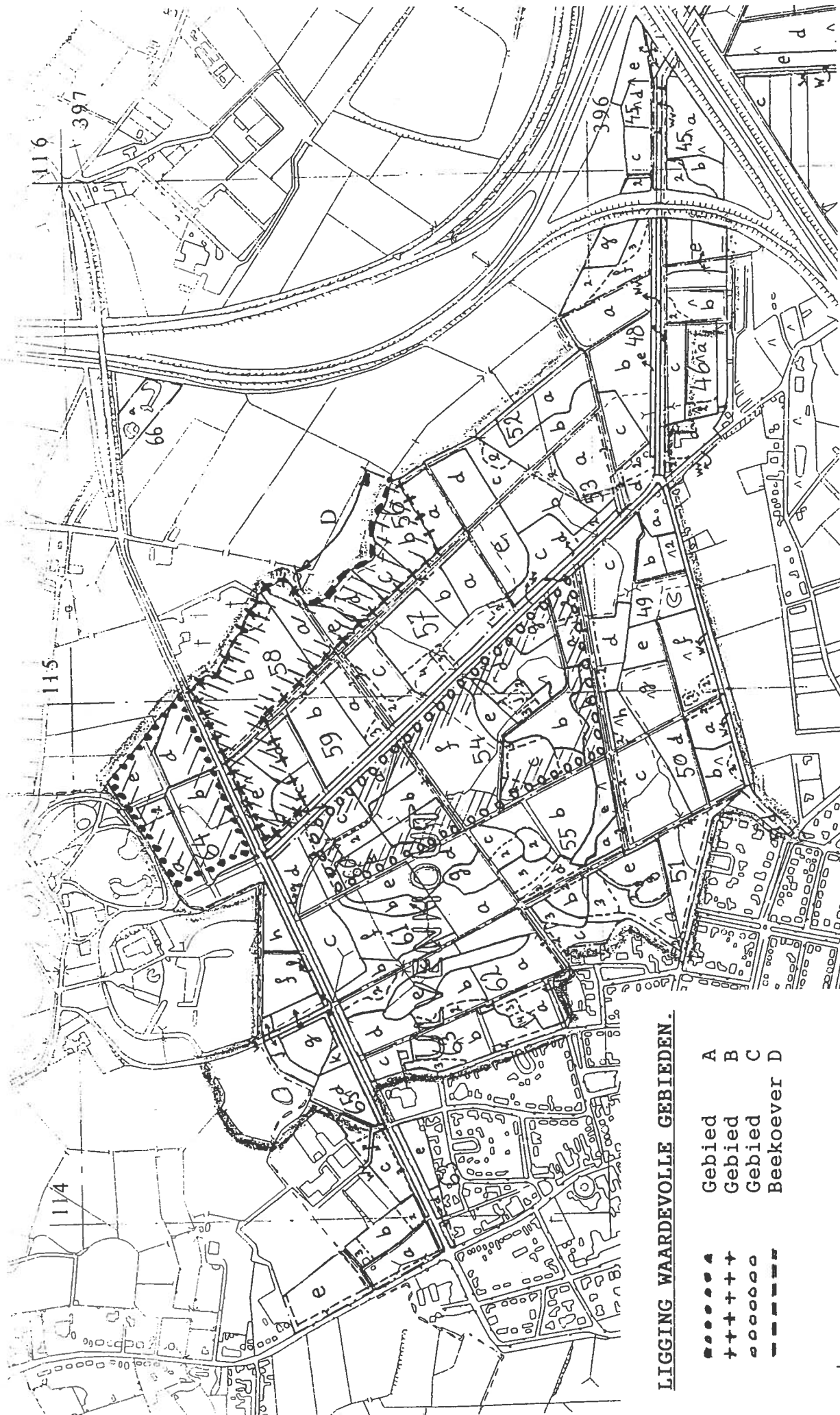
- a. Het Ulvenhoutsche Bosch. Th. W. van Schermbeek. (1e houtvester SBB betrokken object.)
De Levende Natuur. Jaargang 1903 (Deel 7) Blz. 35/36.
- b. Het Ulvenhoutsche Bosch. G.C.A. Fabius.
Natura. Jaargang 1928. Blz. 96 e.v.
- c. De Planten in het Zuiden van Brabant. B.J.J.R. Walrecht.
De Levende Natuur. Jaargang 1935 (Deel 40) Blz. 298 e.v.
- d. De najaarsexcursie naar Breda en omgeving. E. Agsteribbe en F. Benjaminsen.
Buxbaumia 11e jaargang, no 1/2, 1957.
- e. Bryologisch verslag voorjaarsexcursie Chaam 1993. H. van Melick & J. Nieuwkoop.
Buxbaumiella No. 33 1994.
- f. Nardia insecta Lindb. new to The Netherlands. H. van Melick and J.A.W. Nieuwkoop.
Lindbergia 21: 89-91. Lund 1996.

2. Rapporten.

- a. Natuurwetenschappelijke betekenis van het Ulvenhoutse Bos. (Gem. Nieuw-Ginniken).
(Rapport, opgesteld door de afd. Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer.)
Chr. G. van Leeuwen. 6 juni 1956.
- b. Het Ulvenhoutse Bos anno 1985.
Verslag van een inventarisatie van het Ulvenhoutse bos bij Breda in het kader van het project
"Vierkante KM Wolfslaar van de Milieudienst Breda, 1985. Projectleider: Ir. S. Langeveld.
Uitgevoerd door: Arnoud Veen. RU Utrecht, september 1985.

3. Determinatiewerken.

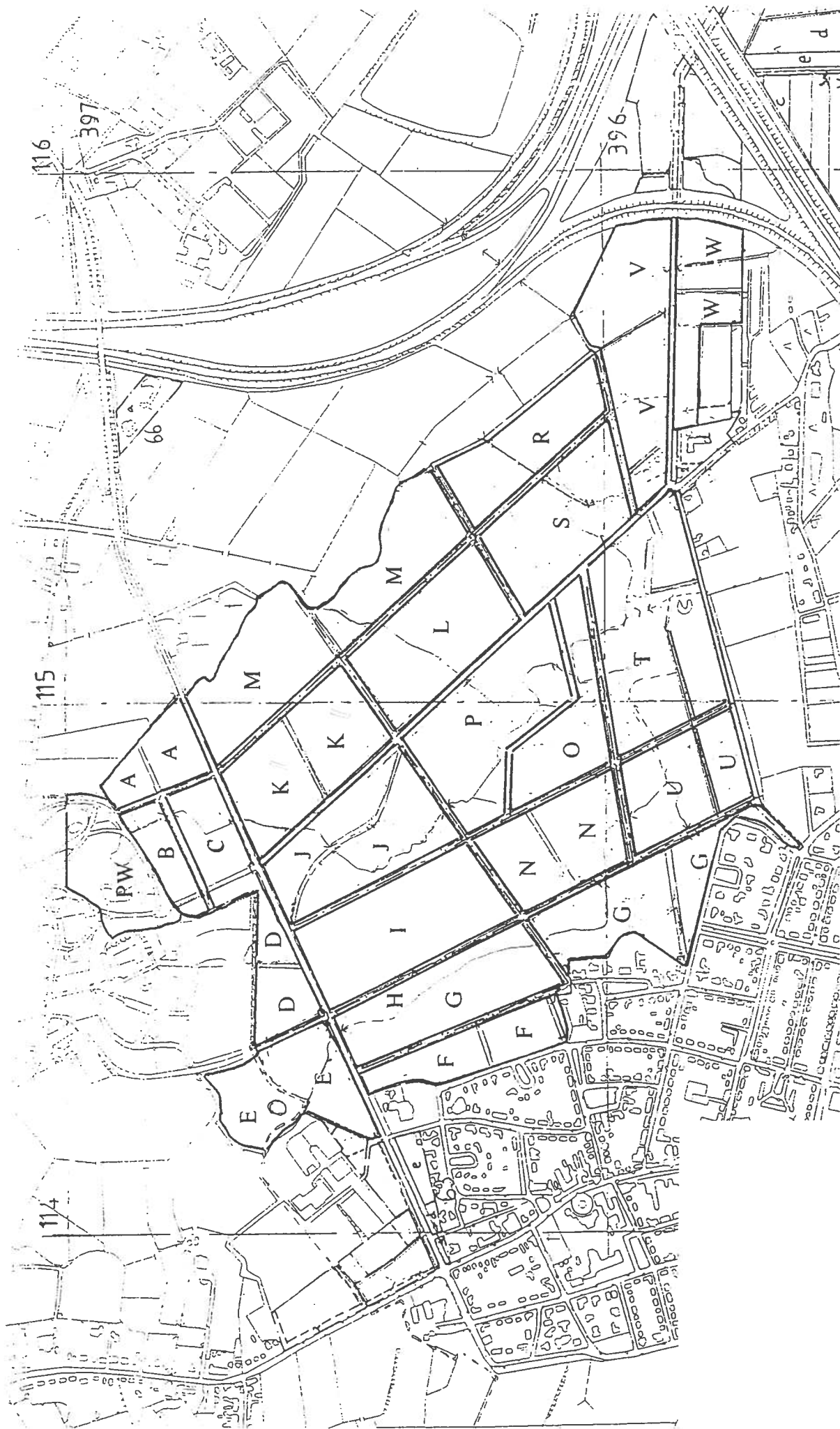
- a. De Nederlandse Bladmossen. A. Touw en W.V. Rubers.
Uitg. Stg. Uitgeverij K.N.N.V. 1989.
- b. Nieuwe Atlas Nederlandse Bladmossen. J. Landwehr.
Uitg. Thieme. Zutphen. 1984.
- c. De Nederlandswe Levermossen & Hauwmossen. S.R. Gradstein en H.M.H. van Melick.
Uitg. Stg. Uitgeverij K.N.N.V. 1996.
- d. Moosflora. J.P. Frahm/W. Frey.
Uitg. Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart. 1983.

LIGGING WAARDEVOLLE GEBIEDEN.

- Gebied A
- + + + + + Gebied B
- ~~~~~ Gebied C
- - - - - Beekoever D

Overzicht van het onderzochte gebied.

Bij de inventarisatie gebruikte vakindeling.

INHOUD:

PAG:

Titelpagina	1
Tekening de Oude Kranelaar	2
Inleiding:	
I. Beknopte geschiedenis van het Ulvenhoutsche Bosch	3
II. De structuur van het Ulvenhoutsche Bosch	4
III. Het Ulvenhoutsche Bosch en de Floristiek	4
IV. De bryoflora van het Ulvenhoutsche Bosch	4
Duur en werkwijze van de inventarisatie	5
De resultaten	5
Samenvatting	6
De bladmossen (musci) van het Ulvenhoutsche Bosch	7
De veenmossen (sphagnaceae) van het Ulvenhoutsche Bosch	17
De Hauw- en levermossen van het Ulvenhoutsche Bosch	18
Toelichtingen	20
Mosseninventarisatie van het Ulvenhoutsche Bosch per KM-vak	21
Inventarisatieresultaten van 30-4-1993	28
Opmerkingen	28
Beheersadviezen	30
Literatuur:	
1. Literatuur	32
2. Rapporten	32
3. Determinatiewerken	32
Overzicht van het onderzochte gebied	33
Recapitulatie per vak	34
Bij de inventarisatie gebruikte vakindeling	36
Inhoudsopgave	37